

Direct naar de inhoud

>Terug naar overzicht

Persbericht over eindrapport commissie-Scholten

nieuwsbericht | 15-12-1999 | Directie Voorlichting

Begeleidingscommissie onderzoek financiële tegoeden WO-II in Nederland

EINDRAPPORT COMMISSIE SCHOLTEN VERSCHENEN

15 december 1999

Archief Philip Staal

Inleiding

De Commissie Scholten kreeg bij haar installatie op 13 juli 1997 als taakopdracht "een onderzoek te verrichten naar de feitelijke systematiek rond het rechtsherstel aangaande financiële tegoeden van oorlogsslachtoffers van de Tweede Wereldoorlog bij banken en verzekeraars in Nederland. Daarbij kan aan de orde komen de rol van banken en verzekeraars, alsmede waar relevant de rol van de overheid". Zoals op 24 november 1997 door de voorzitter aan de pers werd uiteengezet, zou de Commissie zich, gegeven deze taakopdracht, onthouden van een op specifiek individuele gevallen toegespitst onderzoek.

Het onderzoek richtte zich niet op de geschiedenis van 'roof en rechtsherstel' als zodanig. Centraal voor de Commissie stond de vraag welke tegoeden, rechten op polissen of andere vermogenswaarden van slachtoffers of gedupeerden tengevolge van maatregelen uit de bezettingstijd dan wel het feitelijk rechtsherstel ten onrechte thans nog bij banken, verzekeringsmaatschappijen of de Staat zouden kunnen berusten.

Als onderzoeksrubrieken waren aanvankelijk bepaald: geld (chartaal en giraal) en verzekeringen (levensverzekeringen, lijfrente- en pensioenpolissen en uitvaartverzekeringen). In maart 1998 werd dit op verzoek van de minister van Financiën uitgebreid met de rubrieken effecten, rechten (patentrechten, auteursrechten en overige rechten), uitkeringen volgens sociale verzekeringen en vorderingen/debiteuren; deze rubrieken zijn te relateren aan het begrip financiële tegoeden, maar liggen veelal buiten het terrein van banken en verzekeraars.

In haar Eerste Rapport, dat op 16 december 1998 verscheen, bracht de Commissie verslag uit van de onderzoeken inzake de volgende onderwerpen: het particulier geldelijk vermogen bij banken; de overheidsinstellingen Consignatiekas en Dienst Domeinen; octrooirechten en auteursrechten; hypotheek. Het thans gepubliceerde Eindrapport bevat tevens de volgende onderwerpen: levensverzekeringen, lijfrenten, pensioenen en uitvaartverzekeringen; sociale verzekeringen en ambtenarenarrangementen; effecten.

Bevindingen

Ofschoon het rechtsherstel een operatie is geweest die wegens zijn enorme omvang en complexiteit respect afdwingt, moeten toch ook kritische kanttekeningen geplaatst worden. Die betreffen ten eerste de lange duur ervan, waardoor het merendeel van de slachtoffers van de roof jarenlang, sommigen wel tot halverwege de jaren vijftig, op de volledige afronding van hun zaak hebben moeten wachten. Ten tweede werd het rechtsherstel op een aantal punten gekenmerkt door strikt-bureaucratisch handelen, waarbij weinig soepelheid betracht is en vaak weinig oog geweest is voor de belangen van de slachtoffers.

De kritiek van de Commissie spitst zich met name toe op het rechtsherstel ten aanzien van de geroofde effecten. De materiële uitkomst daarvan is weliswaar bevredigend geweest, maar de totstandkoming en uitvoering van de naoorlogse regelgeving met betrekking tot effecten waren op bepaalde punten niet in overeenstemming met grondgedachten van de Nederlandse rechtsorde.

Zo was het onjuist dat de Vereniging voor de Effectenhandel, die zich in de oorlogsjaren zo weinig eervol had gedragen, een zo grote invloed heeft gehad op het rechtsherstel en zo nauw bij het beleid werd betrokken, ook als men zich realiseert dat de feitelijke kennis van de materie in hoge mate daar geconcentreerd was. Mede daardoor kwam tot 1953 van feitelijk rechtsherstel in de vorm van teruggave van het geroofde goed - zelfs daar waar kwade trouw bij de aankoop van

joodse effecten aannemelijk was - zo goed als niets terecht.

Enkele conclusies en beleidsaanbevelingen.

Voor een volledig overzicht van alle door de Commissie getrokken conclusies en de beleidsaanbevelingen die zij daaraan heeft verbonden, zij verwezen naar het hoofdstuk "Woord vooraf, conclusies en beleidsaanbevelingen" in het Eindrapport. Op deze plaats worden hieruit enkele punten in het bijzonder belicht.

Effecten.

De Commissie stelt vast dat in het rapport over de effecten wordt aangetoond dat bij de onteigening van het joodse effectenbezit de Vereniging voor de Effectenhandel en een belangrijk deel van de bij haar aangesloten leden - waaronder ook verschillende bankinstellingen - zich onjuist hebben opgesteld. De Vereniging voor de Effectenhandel heeft immers deze onteigening gefaciliteerd en gelegitimeerd, in het bijzonder door Lippmann, Rosenthal & Co. Sarphatistraat (Liro) toe te laten als lid en daarmee tot de beurshandel, terwijl een belangrijk deel van de leden actief betrokken is geweest bij de handel in effecten die aantoonbaar uit joods bezit afkomstig waren. Dit had nimmer dienen plaats te vinden.

Na de oorlog heeft de Vereniging voor de Effectenhandel op cruciale momenten gebruik gemaakt van het economisch belang van een ongestoord beursverkeer om regelingen, beleid en eigendomsbeslissingen af te dwingen die niet in overeenstemming waren met het Nederlandse rechtsgevoel en dat ook thans nog niet zijn.

De Commissie zou het dan ook juist achten indien de Vereniging voor de Effectenhandel of de instelling die maatschappelijk gezien voor haar in de plaats is getreden, de Amsterdam Exchanges, niet alleen spijt zou betuigen over de druk die de Vereniging op de overheid heeft uitgeoefend met een beursstaking, maar ook zou besluiten een bedrag ter beschikking te stellen aan de joodse gemeenschap. Het is de Commissie niet mogelijk terzake van de omvang van een zodanig gebaar een cijfermatig onderbouwd exact advies te geven. De Commissie beperkt zich er dan ook toe om te spreken van een bedrag in de orde van grootte van een aantal miljoenen guldens. De Commissie benadrukt bovendien het symbolisch karakter van een dergelijk bedrag.

Daarnaast is de Commissie van oordeel dat het juist zou zijn indien die banken die in de oorlogsjaren hun eigen aandelen van Liro al of niet via een stroman hebben gekocht en vervolgens doorverkocht, de joodse gemeenschap eveneens een bedrag ter beschikking zouden stellen, voor zover zij binnen het kader van het rechtsherstel niet reeds een bedrag aan de beroofde eigenaars hebben voldaan. Daarbij zou als uitgangspunt genomen moeten worden een bedrag van 10% van de hoogste koers van die aandelen in 1953-1954.

Verzekeringen.

Ondanks dat er geen ernstige gebreken zijn geconstateerd bij het rechtsherstel aangaande levensverzekeringen, beveelt de Commissie met betrekking tot de wél vastgestelde lacunes in de feitelijke systematiek van het rechtsherstel het maken van een gebaar in de richting van de joodse gemeenschap aan, in het bijzonder door het Verbond van Verzekeraars. Deze lacunes betreffen in de eerste plaats de levensverzekeringen, in het bijzonder de volksverzekeringen, die in bepaalde gevallen tijdens de oorlog niet zijn aangemeld en daardoor, als de polishouder tijdens de oorlog overleden was en geen erfgenamen had die opkwamen voor de waarde van de polis, aan de desbetreffende verzekeringsmaatschappij vervallen kunnen zijn. In de tweede plaats betreffen deze lacunes het onvolledige rechtsherstel ten aanzien van uitvaartverzekeringen.

De Commissie acht het denkbaar dat bij dit gebaar ook rekening wordt gehouden met het feit dat in het kader van het zgn. Veegens-akkoord door de Staat genoeg is genomen met de betaling van een bedrag op basis van de afkoopwaarde van de desbetreffende verzekeringen in plaats van de verzekerde waarde.

Op 2 november 1999 heeft de Commissie haar beleidsaanbevelingen vastgesteld. De Commissie heeft op 9 november j.l. kennis genomen van de overeenkomst tussen de vereniging Centraal Joods Overleg Externe Belangen en de vereniging Verbond van Verzekeraars inzake een definitieve en finale regeling van verzekeringen van door de Tweede Wereldoorlog getroffen verzekerden die vervolgd zijn op grond van hun jood zijn.

Bedragen toegevalen aan de Staat.

Aan de Staat zijn als uitvloeisel van het rechtsherstel bedragen van verschillende oorsprong ten deel gevallen. Voor een volledige opsomming van deze bedragen zij verwezen naar punt 2 van de beleidsaanbevelingen, vermeld in het Eindrapport. Dit geeft naar het oordeel van de Commissie aanleiding thans een gebaar in de richting van de joodse gemeenschap te maken.

Daarnaast beveelt de Commissie aan, de door regering en parlement in 1976 genomen beslissing om het batig saldo van het zgn. Waarborgfonds ad f 11,5 miljoen toe te voegen aan de algemene middelen, ongedaan te maken.

Conclusies uit het Eerste Rapport

Wat betreft de conclusies uit het Eerste Rapport over de rol van de banken met betrekking tot het particulier geldelijk vermogen en de rol van de overheid merkt de Commissie op dat deze op hoofdlijnen ongewijzigd zijn gebleven. In het Eindrapport is tevens een reactie van de Commissie opgenomen op de Interim-reactie van de zijde van het Centraal Joods Overleg.

De begeleidingscommissie is als volgt samengesteld:

Mr. W. Scholten (voorzitter)

Mr. R. Hazelhoff

Drs. J.A. Sillem

Dr. G. Zoutendijk

De wetenschappelijke eindverantwoordelijkheid voor het eindrapport berust bij dr. J.L. van der Pauw. Als adviseur van de Commissie trad op prof. dr. J.L. van Zanden.

Het eindrapport is ook te raadplegen op Internet (www.minfin.nl). Voorts is een Engelse versie beschikbaar van het persbericht en het onderdeel 'Woord vooraf, conclusies en beleidsaanbevelingen'.

Mededeling voor de redacties:

nadere inlichtingen c.q. contactpersoon:

mr. F.X.M. Kok (Kok Public Affairs) tel. 015-2625155 06 53 886290 fax 015-2566944